

Wytyczne Roku Zastępu i konkursu na najlepsze zastępy 2.0

Najbliższym siostrzanym kółkiem, w którym harcerka żyje, jest zastęp. Tym zaś więcej będzie on wart, tym poważniejszą rolę wychowawczą spełni, im więcej będzie miał cech swoistych, im bliższy będzie dziewczętom. I zastęp może być formą tylko, pozbawioną treści, i zastępową może być pionkiem martwym, biernym – ale ani taki zastęp, ani taka zastępową nie pchną naprzód pracy harcerskiej, bo tylko imię harcerskie noszą harcerskimi nie będąc.

Tropem Zastępu Żurawi - hm. Ewa Grodecka

Dla Hufcowych i Komend Hufców, Drużynowych i Opiekunek drużyn harcerek i wędrowniczek:

Rok Zastępu 2.0 polega na tym, że budujemy na tym, co w zeszłym roku zaczęliśmy wprowadzać, jak chodzi o system zastępowy. Te hufce, które jeszcze wcale nie zaczęły pracować systemem szóstkowym (zuchy), zastępowym (harcerki) i/lub patrolowym (wędrowniczki) powinny zacząć to wprowadzać w życie w tym roku, używając wymagań i wytycznych na ten rok. **Małe jednostki, które praktycznie są samodzielnymi zastępami (choć nazywają się drużynami), powinny działać jak zastępy.** Tym sposobem mogą w pełni wziąć udział w programie Roku Zastępu 2.0. Wytyczne są opisane niżej. Konkurs Roku Zastępu 2.0 jest tak samo otwarty dla drużyn wędrowniczek. W wytycznych podanych punktami niżej zostały też wyszczególnione wymagania dla wędrowniczek. Zachęcam zarazem drużynowe gromad zuchów do przegłądnięcia metody harcerskiej dla zuchów i przywrócenia prawdziwych zróżnicowanych szóstek. W jednym hufcu Referentka Zuchów już to wprowadziły w życie i zgłaszała wspaniałe osiągnięcia.

Przypominam Hufcowym i Referentkom, że **na pewno** wszystko **nie** wyjdzie super, wspaniale, idealnie – może nawet nie tak dobrze. **ALE** wszystkie się uczy my. Rezultaty, które wpłynęły na zakończenie pierwszego roku były bardzo dobre. W tym roku będą jeszcze lepsze. Naszą rolą, jako instruktorki, jest żeby wspierać i delikatnie podpowiadać, ale **nie** żeby kierować programem zastępów i drużyn.

Tak jak w zeszłym roku, kładziemy szczególną uwagę na prawidłowe działanie zastępów, po to by później mogły już naturalnie i poprawnie dalej działać nie tylko zastępy ale także drużyny. Wszystkie drużynowe, przyboczne, zastępowe i opiekunki powinny rozumieć na czym polega system zastępowy i jak wypływa z celów harcerstwa. Mianowicie, należy tu sobie przypomnieć, że harcerstwo dąży do wychowania młodzieży stosując metodę harcerską przez system zastępowy po to, żeby każda członkini jednostki była gotowa to przygotowanie zamienić w czyn.

„Cokolwiek się stanie, my musimy ‘być gotowe’, musimy patrzeć dokoła i szukać gdzie najlepiej możemy pomóc w dzisiejszej sytuacji, taka jaka ona jest...” Olga Małkowska

Myślą przewodnią na ten rok jest przykład służby w zastępach. Zatem, w tym roku dodajemy wymaganie – **zastępy muszą działać, t.zn. robić coś dla społeczeństwa, dla siebie samych, dla otoczenia – ale ROBIĆ coś, być przykładem służby.** Zbiórki nie powinny być tylko w pomieszczeniach, statyczne, z długim gadaniem i potem zapamiętywaniem suchych faktów „bo się przygotowują do biegu”. Na tym ani zbiórki ani harcerstwo **nie** polega! Tak, pomimo pandemii! Możemy znaleźć różne sposoby do działania. Mamy mnóstwo gotowych przykładów: harcerski „Domowy Challenge” z WB, szycie masek, wirtualny biwak (Argentyna i Kanada). Na drużynowe i zastępowe spada obowiązek poszukania (czy wymyślenia) i dobrego zaplanowanie. Po akcji warto przeanalizować, co się udało, co nie, co można poprawić następnym razem, jak i dlaczego.

„Najlepsze wyniki osiągają te drużyny, gdzie najbardziej zaufano zastępowym. Tu leży tajemnica powodzenia wychowania skautowego.” **Wskazówki dla skautmistrzów** – Robert Baden-Powell

Rozumiemy, że nie wszystko „wyjdzie” tak jak powinno, ale wierzymy że stanowczo dużo dobra wypłynie z Waszej pracy z zastępami. Uczenie się z własnych sukcesów jak i też błędów jest tak samo ważną częścią metody harcerskiej jak wzajemne oddziaływanie i inne jej elementy. Widziałyśmy jak dużo zastępy potrafią osiągnąć w jednym roku. Wpłynęły do nas zdjęcia pięknie wykonanych proporczyków; starannie prowadzonych ksiąg zastępu; artystycznych stron kronik umieszczonych w książkach zastępu. Wiemy, że zastępy borykały się z nowymi wymaganiami do punktacji – większości udało się to zrobić w parametrach przygotowanych przez Chorągiew, bez żadnych zmian. Wiemy, że to nie znaczy, że całe książki były idealne, ale nie o to chodzi. Chodzi o rozwój, o staranność, o osiąganie nowych umiejętności.

Rola starszej siostry, tu hufcowej/referentki/opiekunki-instruktorki w stosunku do drużynowej i drużynowej/przybocznej w stosunku do zastępowej jest niezmiernie ważna, bo daje ogromne możliwości wzajemnego uczenia się z błędów jak i też z osiągnięć osób z różnych szczebli harcerskich. Nie ułatwiamy wymagań harcerkom, tylko pomóżmy im zrozumieć i działać według wymagań wytyczonych przez program. Wiemy, że to wymaga giętkości i zmiany w naszych nawykach pracy z młodzieżą. Ale wierzymy, że to da nam bardzo dobre skutki w przyszłości.

W tym roku w hufcach powinny być przeprowadzone **kursy zastępowych**, w których udział powinny wziąć nie tylko zastępowe, ale także drużynowe i przyboczne. Może w hufcach być więcej niż jeden taki kurs. W dużych hufcach jest to wręcz zalecane. Zawsze im więcej powtórki, tym więcej zapamiętujemy. Kursy takie mogą się odbyć na szczeblu hufca, szczepu, nawet drużyny! Drużynowe mają obowiązek kształcenia zastępowych, zapewniania przygotowanych następnych zastępowych

- Drużynowe mają nieco inną rolę:
 - Przygotowują plan pracy drużyny – jeżeli to jest mała jednostka, drużynowa przygotowuje plan pracy, który działa jak plan zastępu. Drużynowa wtedy musi brać bardzo czynny udział w pracy tego zastępu. **Mała drużyna (6-9 osób) działa jak samodzielny zastęp**
 - Pomagają zastępowym ułożyć swój plan zastępu
 - Prowadzą Radę Drużyny, gdzie omawiane są przebiegi zbiórki (10-15 minut po zbiórce), zastępowe mogą omówić trudne sprawy, przygotowują razem elementy do zbiórki drużyny, drużynowa pomaga zastępowym przygotować się do swoich stopni (o ile one są starsze w drużynie). Drużynowa pomaga zastępowym rozwiązać problemy, omawiając je na Radzie Drużyny tak, by zastępowa potem mogła sama zadziałać.
 - Prowadzą punktację zastępów, z wkładem zastępowych (arkusz punktacji załączony)
- Zastępowe muszą być włączone w planowanie programu pracy drużyn i zastępów. To znaczy, że w każdej drużynie składającej się z kilku zastępów powinna działać Rada Drużyny. Tu omawiany jest plan pracy i cele wychowawcze drużyny oraz plany pracy zastępów, które te cele wprowadzają w życie. To jest miejsce do omówienia różnych spraw; gdzie zastępowe się uczą i także otrzymują od drużynowej autorytet żeby samemu zaplanować a potem przeprowadzić. Plan pracy drużyny nie powinien obejmować każdej zbiórki tak, że zastępy nie mają czasu pracować i rozwijać się same. Tak też drużynowe zapewniają zastępowym rozwój im potrzebny do zdobycia sprawności i następnego stopnia. To jest częścią pracy nad sobą tak samo dla drużynowej i przybocznej jak i zastępowych. Kiedy zastępowe mogą same planować i prowadzić zbiórki efektywnie przygotowują się do następnych

szczepbli pracy harcerskiej, zdobywają i ćwiczą umiejętności przywódcze. Ćwiczą to w małej grupie, która zarazem je wspiera jak też koryguje.

- Zastępy, które już istnieją i dobrze działają powinny zostać w tym samym składzie i zalecamy zostania przy tej samej nazwie; jeśli zmiana w nazwie jest konieczna, zastęp powinien dokładnie rozważyć zmianę nazwy. Członkinie zastępu muszą się poznać, polubić i żyć. Muszą wyłowić spośród siebie typy przywódcze. A na to potrzeba czasu. Powiedziałabym nawet, że to jest ważniejsze niż „na zabij” zdobywania stopni raz na rok. Bo tu harcerki mają możliwość żyć metodą harcerską. Drużynowa nie powinna stwarzać zastępów na siłę, a potem nie pozwalać im działać osobno. Takie zastępy są wtenczas tylko pozorem, a tak naprawdę są fikcją.
- Każdy zastęp powinien obrać cel lub cechę opartą na życiu lub charakterze patronki, np. Wanda Rutkiewicz, alpinistka – WYTRWAŁOŚĆ, którą członkinie zastępu ćwiczą na co dzień i starają się stać wytrwałymi i indywidualnie i jako zastępu. Czy pracowały razem wytrwale i zakończyły pracę nad wszystkimi wymaganiami na wybraną sprawność? Czy członkinie indywidualnie ćwiczą wytrwałość na treningach sportowych, regularnych ćwiczeniach na flecie czy odrabianiu niekoniecznie lubianych lekcji? Czy członkinie zastępu raczej odkładają trudne rzeczy na później i jako zastęp i indywidualnie i w rezultacie koncentrują się nad tym co już znają i co im przychodzi zrobić łatwo? (Refleksja może być częścią zbiórki, a praca nad cechą jest ujęta w punktacji).
- Wszystkie zastępy powinny zdobyć swój proporzec, który obrazuje --
 - Godło zastępu, wypływające z cech danego zastępu, opartych na cechach patronki zastępu lub drużyny, który zastęp już ma lub chce zdobyć.
 - Nazwę zastępu, która powinna opisywać cechy zastępu i logicznie łączyć się z nazwą drużyny.
- Każdy zastęp ma swoją piosenkę, okrzyk, hasło (oparte o hasło drużyny i roczne hasło hufca), szyk zastępu – swoje własne obrzędy.
- Każda członkini zastępu jest ważna, każda ma w nim funkcję; każda jest za coś odpowiedzialna, choćby nawet maleńkich, obowiązek. Razem przygotowują i przeprowadzają sprawności, tzn. każda jest odpowiedzialna za część przygotowania i za to by wszystkie wymagania wszystkie członkinie zastępu opanowały.
- Zastępowa prowadzi książkę pracy zastępu – to ma być prawdziwa książka, a nie coś w komputerze lub w chmurce. Książka pracy zastępu jest żywym elementem zastępu do którego każda członkini zastępu może dodać coś swojego – opis, obrazek, zdjęcie, ilustrację, itp. To musi być na każdej zbiórce zastępu i tam zastępowa, nawet nieudolnie, wpisuje swoje uwagi na temat zbiórki. Ten proces jest niezmiernie ważny, nawet jeżeli opis jest napisany niegramatycznie, częściowo po polsku a częściowo po angielsku, itp. Rolą drużynowej tu jest pomóc zastępowej nauczyć się brakujących jej słów, tak by następnego razu mogła opisać zbiórkę poprawnie.
 - Zastępowa w książce musi mieć ewidencję członkiń zastępu oraz kontakt do drużynowej, przybocznej i opiekunki. Na każdej zbiórce wpisuje w arkusz frekwencji kto był obecny.
 - Do książki muszą być wpisane: godło, nazwa, patronka, piosenka, hasło (drużyny i zastępu) i okrzyk, cel roku (cecha nad którą chcą pracować), opis szyku zastępu, ewidencja, obecność, punktacja, roczny program pracy drużyny (drużynowa przekazuje zastępowym kopie programu) i zastępu (ustalonego z pomocą drużynowej), opis pracy zastępu. Jeżeli zastęp potrafi artystycznie upiększyć stronę tytułową i inne, tym lepiej. Za to można zdobyć dodatkowe punkty.
- Zastęp musi pracować nad sprawnościami, wspólnie w zastępie wybranymi oraz tymi przygotowującymi do następnego stopnia. Drużynowe wiedzą o tym, bo zetknęły się z tym na kursie drużynowych, ale rzadko wprowadzają w życie przeprowadzanie sprawności przez kilka miesięcy, po

trościsku na każdej zbiórce. Zastępowe mogły się być nigdy nie spotkać z taką formą przeprowadzenia sprawności. Tutaj jest pole do popisu dla hufcowej, referentki oraz opiekunki-instruktorce do pokazania zastępowym jak to się poprawnie robi i przekonania ich, że wplecenie w program każdej zbiórki elementów sprawności przez kilka miesięcy i powtarzanie ich w innym formacie, nawet jeżeli to trwa 5 min., pomoże harcerkom utrwalić sobie informacje i zdobyć sprawność prawie że bezboleśnie. Jeżeli mniej sprawności harcerki zdobędą w tym roku, nie będzie to strata, ale raczej pozytywnym osiągnięciem, gdyż nie tylko przyswoją sobie potrzebne wiadomości ale również zrobią to razem, wspólnie stosując metodę harcerską. To one zdobędą informacje, to one je prześlą drugim; jak bardzo powinny być z siebie dumne (a my z nich), że potrafiły same zrobić to co dotąd za nich robiła drużynowa czy opiekunka. Poczucie dotarcia samej do celu i zrobienia dobrej roboty jest jednym z najważniejszych celów metody harcerskiej. Zadaniem instruktorek i drużynowych jest czuwanie by członkinie zastępu dotarły do tego celu i wskazywanie im drogi.

- **Dla jednostek wędrowniczek:** Wędrowniczki pracują nad zdobyciem etapów – (1) SIŁA FIZYCZNA - „Wyczyn i aktywność” - sport i wędrówki indywidualne i w patrolach, które są wyzwaniem do pokonania słabości fizycznej; (2) SIŁA UMYŚLU - „Uczę się nowych dziedzin i poznaję świat” - samokształcenie indywidualne oraz poprzez sprawności i specjalizacje w patrolach w ramach poszerzenia wiedzy; (3) SIŁA DUCHA - „Służba i charakter” - szczególna praca w społeczeństwie o celu środowiskowym, niesienia pomocy bliźniemu i zrozumieniu odmienności innych kultur, która ma na celu budowanie wartości opartych na Prawie Harcerskim. Mogą nad tym pracować indywidualnie!
- **Uwaga!** Po doświadczeniach z zeszłego roku, stwierdziłyśmy, że 1) punktacja indywidualna nie jest potrzebna, bo chodzi tu o życie się grupy raczej niż indywidualny rozwój; 2) stawiałyśmy za wielki nacisk na punktację, bo jest to coś namacalnego; 3) prowadzenia dwóch rodzajów punktacji było uciążliwe i niepotrzebne. **Eliminujemy** punktację indywidualną.
- Drużynowa prowadzi punktację zastępów (tu zastępowe mają wkład w punktację). Drużynowa punktuje, czy proporzec był na każdej zbiórce, jak działa zastęp oraz inne. Po przeczytaniu wszystkich ankiet, zastępowe i drużynowe przekonały nas, że punktacja 0, 1 jest za bardzo bezwzględna. Zmieniamy ją na 0, 1, 2 – co pozwoli na bardziej wyważoną i sprawiedliwą ocenę. (załączony osobno)
- Każda zastępowa i drużynowa **MUSI** mieć *Książeczkę zastępowej* i nią się posługiwać. (Sklepiarkarka chorągwi oczekuje zamówień od hufców... ☺)
- W tym roku zakładamy konto **Instagram**, żeby drużynowe i zastępowe mogły na bieżąco przysyłać zdjęcia swoich szczególnych osiągnięć do Komendy Chorągwi. To też pomoże im się pochwalić, a także zdobyć ciekawe pomysły od innych zastępów w całej Chorągwi.

Co punktuje (niektóre rzeczy co zbiórkę, niektóre raz na rok):

- Na zbiórki w mundurze, msze, święta przychodzą z **proporczykiem** zastępu (a drużynowa przynosi proporczyk drużyny) (trzymać ewidencję takich imprez i punktować za przyjęcie z proporczykiem). Tym jednostkom, które nie wymagają mundurów na zbiórkach, sugeruję przynajmniej jedną zbiórkę w mundurze na miesiąc, np. zbiórkę całej drużyny. Mundur pomaga grupie się żyć, bo jest widocznym sygnałem, że jesteśmy z tej samej organizacji i mamy takie same cele.
- Każdy zastęp prowadzi swoją **książkę pracy zastępu** (pokazać do wglądu hufcowej lub wizytującej instruktorce, do chorągwi przesać zdjęcia książki pracy), w której są ujęte elementy administracyjne (patrz: *Książeczka Zastępowej*) oraz opisy następujących elementów:
 - **Piosenka, hasło, okrzyk i szyk** zastępu
 - **Godło** zastępu wskazującego cechy zastępu (cel/cecha którą zastęp chce w sobie wyrobić)

- **Patronka** drużyny lub zastępu – tu punktujemy za to, jak zostały wprowadzone w życie cele lub cechy nad którymi zastęp chce pracować – te które także powinny być odzwierciedlone w proporczyku i nazwie zastępu
- Jakość **zbiórek** zastępu
 - ✓ ciekawe i różnorodne zbiórki (plan i cel zbiórki w książce pracy z opisem wykonania – jak się udało) o różnych formach, np. wywiady, gry i zabawy, wyścigi, gry terenowe, sondy, kuźnice, prace ręczne (majsterki), wycieczki do muzeum, na rower lub do parku (nie tylko siedzenie w kółku na sali), zgłaszanie się do instruktorek o pomoc (np. przyjdź z gitarą i naucz nas śpiewać na głosy)
 - ✓ obrzędy zastępu – z proporcem, szyk
 - ✓ przekazywanie wiadomości przez zastępową (do zastępu i potem do drużynowej)
 - ✓ punktualność (czy zbiórka zaczęła się na czas, czy członkinie zastępu były na czas)
 - ✓ zadanie międzyzbiórkowe – przygotowanie do następnej zbiórki (to wymaga wcześniej przygotowanego planu!)
- Praca nad **sprawnościami i stopniami**
 - Zastęp powinien sobie wybrać sprawność, którą razem zdobywa poza wymaganymi do stopnia, sugerujemy możliwie Moja Drużyna, Kronikarka czy Sygnalistka czy inne
- **Pracy dla innych / służba** – to chodzi o wyznaczony cel. Służba nie może być ograniczona do uczestnictwa we mszach uroczystych i składania wieńców przy pomnikach. Zastępy muszą działać, służyć bliźnim
- Zastępy i patrole będą oceniane jeszcze innymi kryteriami

UWAGA:

Małe drużyny (do 8 osób razem): drużynowa *de facto* pracuje jako zastępową. Powinny pracować jako jedna zwarta grupa.

Wszystkie drużyny: Ważnym jest, by drużynowe i przyboczne nie odsuwały się od dziewcząt i brały udział w wszystkich grach i zajęciach. Jest nie do przyjęcia, by drużynowa i przyboczna szeptały w kącie a reszta drużyny/zastępu np. odczytywała podany im tekst szyfrem.

Najczęstsze błędy drużynowej:

- Fikcyjny podział na zastępy,
- Brak kształcenia zastępowych przez drużynową,
- Brak następczyń zastępowych,
- Konflikt kompetencyjny między drużynową, a zastępową,
- Marginalizowanie programu zastępów przy zbyt angażującym programie drużyny,
- Wyręczanie zastępowych,
- Niedocenianie pracy zastępowych,
- Zbytne obciążanie zastępowych dodatkowymi obowiązkami,
- Niewyciąganie konsekwencji wobec przewinień zastępowych.

Dodatkowe notatki:

- Abyśmy wszystkie mogły się wspierać wzajemnie i omawiać różne elementy tego programu oraz problemy, będziemy miały częstsze rozmowy z hufcowymi i referentkami harcerek i wędrowniczek.

- Aby pomóc jeszcze bardziej, przygotowujemy serię mini-konferencji (webinar) – dla instruktorek wpierw, następnie dla drużynowych i przybocznych (może z udziałem opiekunek), a na końcu z zastępowymi. Wszystko będzie prowadzone zdalnie, przez ZOOM.
- Nowe konto Instagram (choragiewharcerekusa) da harcerkom większy i łatwiejszy dostęp do łatwego przekazu informacji. Mamy nadzieję, że pozwoli im także nawiązać kontakt z innymi zastępami.
- Referat Harcerek w Komendzie Chorągwi rozważa możliwość zrobienia krótkiego zlotu zastępów na zakończenie Roku Zastępu 2.0, albo przeglądu zastępów podczas akcji letnich (co by wiązało się z potrzebą obozowania zastępami z drużyn.)